

ตำบลบ้านดง

อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

ร่วมทำ ร่วมคิด กู้วิกฤติของชุมชน

สารบัญ

- ๐๖ สภาพแวดล้อม
- ๐๘ ความเป็นมา
- ๑๗ ก้าวเดินด้วยความพอเพียง
- ๑๘ กลไกการขับเคลื่อน
- ๒๖ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่
- ๓๖ แผนที่ความรู้
- ๓๘ ลดรายจ่าย = เพิ่มรายได้
- ๔๒ ภาคผนวก

นิยามความพอเพียงของตำบลบ้านดง

“พอประมาณ มีเหตุผล
บนพื้นฐานการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน”

โมเดลบ้านดง : สู่ความเป็นตำบลวิถีพอเพียง

สภาพแวดล้อม

ตำบลบ้านคง เป็นชุมชนหนึ่งที่อยู่ท่ามกลางผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ขนาดใหญ่หนาแน่น โดยเฉพาะต้นยางและต้นเคียนขนาดใหญ่ มีภูเขาล้อมรอบหมู่บ้าน สัตว์ป่าชุกชุม น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ จนเป็นที่มาของชื่อ "บ้านคง" วิถีชีวิตดั้งเดิมของผู้คนในชุมชนจึงพึ่งพิงทรัพยากรดิน น้ำ ป่า เป็นหลักในการดำรงชีวิต ต่อมาเมื่อมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อตั้งรกรากอยู่อาศัยและทำกิน โดยเฉพาะการทำข้าวไร่ และขยายไปสู่พืชเศรษฐกิจ ตลอดจนการให้สัมปทานป่าไม้ในเวลาต่อมา ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทรัพยากรธรรมชาติจากที่สมบูรณ์กลายเป็นพื้นที่เพาะปลูกและภูเขาหัวโล้น นำมาสู่การพูดคุยและปฏิบัติการฟื้นฟูสภาพพื้นที่จากกลุ่มแกนนำชาวบ้าน จัดตั้งเป็นป่าหมู่บ้าน พัฒนาเป็นป่าชุมชน ขยายจากระดับหมู่บ้านไปยังตำบล นำไปสู่กระบวนการของผู้คนในท้องถิ่นที่ลุกขึ้นมาจัดการตนเองในทิศทางที่สอดคล้องกับวิถีและความเปลี่ยนแปลงของตำบล ผสานการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชน ก่อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ โดยเฉพาะในส่วนของความร่วมมือกับ กลุ่มบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ผ่านโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ๑ ล้านไร่ ต่อเนื่องมาสู่ "โครงการหมู่บ้านต้นแบบ ปตท.พัฒนา" ซึ่งเปรียบเสมือนกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงมิติการจัดการด้านทรัพยากรไปสู่การพัฒนาในด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนวันนี้

ตำบลบ้านคงมีเนื้อที่ประมาณ ๓๑๖ ตารางกิโลเมตร สภาพพื้นที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา มีแม่น้ำลำห้วยไหลผ่านหลายสาย ก่อให้เกิดความชุ่มชื้น ลักษณะของดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร สภาพพื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าประเภทผลัดใบคือ ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง มีความหลากหลายของชนิดพรรณพืชและสัตว์ป่า โดยเป็นแหล่งอาหารและความมั่นคงในการดำรงชีพของผู้คนทั้ง ๑๖ หมู่บ้าน ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๘,๕๐๐ คน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร โดยจะเพาะปลูกข้าว ถั่วเหลือง มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด พริก มะม่วง มะขามหวาน ฯลฯ นอกจากนี้ ยังทอผ้า จักสาน และงานหัตถกรรม เลี้ยงหมู ไก่ และวัว รวมทั้งทำประมงเพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนระบบความสัมพันธ์ที่ยึดโยงผู้คนเข้าด้วยกันนอกเหนือจากสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ ยังมีความร่วมมือร่วมใจในการดูแลรักษาดิน น้ำ ป่า ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และความเชื่อถือศรัทธาใน "เจ้าปู่ธนูทอง" ที่สิ่งสฤติย์เหนือภูเขาดธนูทอง ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของผู้คนในชุมชนเสมอมา ผสมผสานไปกับประเพณีท้องถิ่นที่โน้มน้าวให้ทุกคนร่วมสืบต่อกันอย่างต่อเนื่องทุกปีจนถึงทุกวันนี้ 🔥

ความเป็นมา

ช่วงเวลากว่า ๓๐๐ ปีของการก่อร่างสร้างชุมชนบ้านคง มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไข ภายในและภายนอกชุมชนที่สำคัญคือ การมีทรัพยากรป่าที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้เป็นที่ต้องการของทั้งรัฐ และกลุ่มทุน มีการเปิดให้สัมปทานตัดไม้ยาง และไม้กระยาเลย ตั้งแต่ช่วงต้นปี พ.ศ.๒๕๐๐ เรื่อยมา ทำให้เกิดระบบทุนและพืชพาณิชย์ สินค้าอุปโภค บริโภค เกิดการอพยพจากผู้คนทั่วสารทิศหลั่งไหลเข้ามา ค่ายจุกประสงค์ต้องการที่ดินอันสมบูรณ์ ยังผลให้บ้านคงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งในที่นี่ได้นำเสนอโดยแบ่งออกเป็นช่วงๆ ตามความเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีการดำรงชีวิต และที่เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ตลอดจนกระบวนการปรับตัวของชุมชนในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเอง ซึ่งพอจะสรุปเป็นภาพรวมได้ ดังนี้

ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๐

ยุคสร้างบ้านแปงเมือง

มีการอพยพเข้ามาของผู้คนจากหลากหลายที่ทั้งจากประเทศลาว จากจังหวัดอุดรธานี เลย สุโขทัย เพชรบูรณ์ และนครสวรรค์ เพื่อจับจองที่ดินตั้งรกรากและทำกิน ในยุคนี้ผู้คนดำรงชีพด้วยการพึ่งพิงฐานทรัพยากรจากป่าเป็นหลัก มีการทำไร่ข้าวโพดในพื้นที่สูง ระบบการผลิตของชุมชนเน้นการผลิตเพื่อยังชีพ การเดินทางสัญจรใช้การเดินเท้าและล่องเรือในหน้าน้ำเป็นหลัก สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงน้อย มีโครงสร้างอำนาจที่ไม่ซับซ้อน ผู้นำจะเป็นผู้นำโดยฐานะทางเศรษฐกิจหรือโดยเครือญาติ หรือโดยการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน มีระบบความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ควบคุมจิตใจ ความคิด ความประพฤติและการปฏิบัติของสมาชิกในชุมชน

พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๓๑

ยุคการสัมปทานป่า ทัศนชน และการเข้ามาของพืชพาณิชย์

ในยุคนี้ใช้เวลากว่า ๓ ทศวรรษ เนื่องจากการเปิดให้สัมปทานป่าถึง ๓ ครั้ง กล่าวคือ การสัมปทานป่าครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๐๑ เข้ามาทำสัมปทานเฉพาะไม้ที่มีขนาดใหญ่ เช่น ไม้กระยาเลย ไม้ประดู่ ไม้แดง การสัมปทานป่าครั้งที่ ๒ เริ่มต้นใน ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ถือเป็นสัมปทานป่าครั้งที่ใหญ่กว่าครั้งที่ ๑ มีการตัดไม้เกือบทุกชนิดที่ได้ขนาด พร้อมกันนั้นชาวบ้านใช้โอกาสนี้ขยายพื้นที่ทำกิน โดยเข้าไปจับจองใช้พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่เริ่มขยายตัวเข้ามาในพื้นที่ และปลูกข้าวไร่ ส่งผลให้ในช่วงนั้นพื้นที่ป่าของบ้านดงกลายเป็นภูเขาหัวโล้นก่อนจะตามมาด้วยพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ได้แก่ ฝ้ายและมันสำปะหลัง ตามนโยบายส่งเสริมการเพาะปลูกเพื่อส่งออก ในสมัยนั้น จากนั้นมีการสัมปทานป่าครั้งที่ ๓ ในครั้งนี้เป็นการทำรายบุคคล โดยให้ชาวบ้านที่ต้องการได้เอกสารสิทธิ์ในที่ดิน ตัดไม้มาแลก แล้วจึงจะมีการออกเอกสารสิทธิ์ให้

การเปลี่ยนแปลงในช่วงต่อมา เป็นช่วงที่เริ่มมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยคัดค้านตามเส้นทางการชักลากไม้ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลายด้านของชุมชน โดยเฉพาะการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การทำมาค้าขายสะดวกมากขึ้น ผู้คนเริ่มซื้อหาสิ่งพาสินค้าจากภายนอกมากขึ้น ยิ่งต่อมามีไฟฟ้าเข้าชุมชนบ้านดงก็ยิ่งทำให้ความเจริญเข้าถึงตัวชุมชนมากขึ้น เริ่มมีผู้คนจากภายนอกอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น มีการใช้รถไถในการเพาะปลูก พร้อมกับการเข้ามาของอ้อย พืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมจากกลุ่มนายทุนและพ่อค้าทำไร่อ้อยเพื่อการค้า เริ่มมีแหล่งเงินทุนเพื่อส่งเสริมการเพาะปลูกเข้ามาในชุมชน ภาวะหนี้สินจึงเริ่มก่อตัวและสะสมเป็นภาระผูกพันจนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๕๑

ยุคฟื้นฟูป่า คืนสู่วิถีชีวิตพอเพียง ด้วยพลังของชุมชน

จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง ค่านิยมในการดำเนินชีวิตของคนบ้านดงที่ลดการพึ่งพาตนเองหันมาซื้อขายมากกว่าผลิตเพื่อบริโภค หรือแลกเปลี่ยนในชุมชน มีการขยายตัวของพื้นที่ทำกินรุกล้ำพื้นที่ป่า ส่งผลให้เกิดปัญหาความแห้งแล้งในพื้นที่ ปริมาณน้ำที่ใช้ในครัวเรือน และที่สำคัญคือ ภาวะหนี้สินที่ตามมา คนกลุ่มหนึ่งซึ่งมองเห็นปัญหาของชุมชนและมีความกังวลต่อผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่า จึงได้ร่วมกันหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่า เพื่อให้คงความเป็นแหล่งอาหารและแหล่งต้นน้ำ

ของชุมชนต่อไป โดยถูกจุดประกายในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเริ่มต้นจากกลุ่มผู้นำที่กันพื้นที่ทำกินส่วนตัวคนละ ๕๐-๑๐๐ ไร่ บริเวณที่เป็นเนินเขา เพื่อเป็นพื้นที่ให้ป่าฟื้นตัว ก่อนจะขยายไปสู่ระดับตำบลในปัจจุบัน และพัฒนาการจัดการเป็นระบบ "ป่าชุมชนบ้านดง" โดยได้รับการหนุนเสริมระหว่างชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และภาคภายนอก ไม่ว่าจะเป็นโครงการป่ารักษน้ำ ของกรมป่าไม้ โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

จากการรวมกลุ่มและลุกขึ้นจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจังของคนบ้านดง นอกจากจะได้รับความมั่นคงด้านทรัพยากรกลับคืนมาแล้ว ยังเสริมสร้างความสามัคคีให้กับคนในชุมชน และที่สำคัญผู้นำชุมชนได้เรียนรู้ พัฒนาศักยภาพด้านการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนบ้านดงเอง รวมทั้งขยายผลไปสู่การพัฒนาที่ครอบคลุมมิติด้านอื่นๆ ของชุมชน ทั้งการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงโค เลี้ยงหม่อนไหม และกลุ่มน้ำพริก เกิดกองทุนและการระดมทุนของสมาชิกในชุมชนร่วมกัน และเกิดกระบวนการทำงานด้านเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ เป็นต้น ผลจากความต่อเนื่องและต้นทุนของชุมชนบ้านดงเหล่านี้เองได้นำมาสู่การเข้าร่วมโครงการฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑

■ กุณตำบล

ศักยภาพและทุนทางสังคมที่นำไปสู่การพัฒนาของตำบลบ้านดง

การจัดการท้องถิ่นตนเอง
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตำบลบ้านดงที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดทุนทางสังคมที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเกิดศักยภาพของชุมชนที่ใช้ในการจัดการความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น อันเกิดจากการมีกลไกคณะทำงานที่เข้มแข็ง ที่พัฒนามาจากกลุ่ม

ผู้นำธรรมชาติและผู้นำทางการที่รวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหา ด้านทรัพยากรในอดีต และส่งผ่านการพัฒนาจากฐานสู่ฐาน ทั้งยังขยายจากหมู่บ้านผ่านระบบเครือข่ายไปสู่การทำงานในระดับตำบล โดยเน้นการแก้ไขปัญหาและสร้างแนวทางพัฒนาที่มาจากความเห็นร่วมกัน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือของสมาชิกในชุมชนเป็นหลัก จนเกิดเป็นความรู้เชิงเทคนิค การจัดการผ่านการลงมือปฏิบัติจากการรวมกลุ่มทำงาน ทั้งกลุ่มพัฒนาอาชีพ การจัดการกองทุน และอื่นๆ รวมถึงความรู้ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนที่มีการขยายฐานงาน เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจจากการจัดตั้งป่าชุมชน ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากการประสานการทำงานร่วมกับภาคอื่นๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ภายนอกและภายในพื้นที่ ตลอดจนเครือข่ายประชาชน 🌊

ก้าวเดิน ด้วยความพอเพียง

ตำบลบ้านคง เข้าร่วมโครงการรักษป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง ในระยะที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๑ โดยได้รับการประสานงานเกี่ยวกับโครงการฯ จากเจ้าหน้าที่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ที่เข้ามาติดตามงานโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติในพื้นที่ เนื่องจากเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่เคยทำงานร่วมกับกลุ่ม ปตท. ในโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ๑ ล้านไร่ และหมู่บ้าน ปตท. พัฒนา ขณะที่ทางคณะทำงานตำบลได้ตัดสินใจเข้าร่วมดำเนินโครงการฯ ด้วยเล็งเห็นว่าโครงการฯ มีฐานความคิด วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตรงกับสิ่งที่ตำบลคิดและทำอยู่ ซึ่ง สมบูรณ์ สังข์เครืออยู่ในฐานะตัวแทนคณะทำงาน กล่าวว่า "ไม่ได้คาดหวัง

กับเรื่องงบประมาณ เพราะมองว่าการเข้ามาของหน่วยงานต่างๆ มักจะเน้นในเรื่องของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ส่วนคนที่มาจากหมู่บ้านอื่นๆ ที่ไม่มีป่าหรือไม่ได้เป็นหมู่บ้าน ปตท.พัฒนา สนใจอยากเข้าร่วมโครงการฯ สามารถเข้าร่วมดำเนินงานกับโครงการฯ ของตำบลบ้านคง อันจะเป็นโอกาสในการสร้างการเรียนรู้ ขยายการทำงาน ขยายกลไกกลุ่มคนทำงานให้ครอบคลุมทุกชุมชนในตำบล ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้นำชุมชนอื่นๆ ในการที่จะดำเนินงานโครงการฯ แผนงานกิจกรรมพัฒนา โดยเฉพาะโครงการที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดการแก้ไขปัญหาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง"

คณะกรรมการโครงการฯ ตำบลบ้านดง

ประธานคณะกรรมการโครงการฯ
นายสมบูรณ์ สัมภ์เครืออยู่

คณะกรรมการฝ่าย
บริหารแผนงาน/กิจกรรม

นายไฉน เนตรแสงสี
นายบำรุง บัวสุข
นายสุภาพ สัมภ์เครืออยู่

คณะกรรมการฝ่าย
การเงินและบัญชี

นายไฉน เนตรแสงสี
นายวัฒนา ปานโป๊ะ
นางคณิดา พรหมภาพ
นางสาวโรจน์ อุ่นเมือง
นางฤทัยรัตน์ สัมภ์เครืออยู่
นายคำเนิน สัมภ์เครืออยู่

คณะกรรมการฝ่าย
จัดซื้อจัดจ้าง

นายบำรุง บัวสุข
นายชนะ จันทราชมงคล
นายประหยัด ครุฑศรี
นายลั่น บัวสุข
นายค้อน เอี่ยมอ่อน

คณะกรรมการฝ่าย
ติดตามและประเมินผล

นางสุนัน แก้วมาก
นางสมริค จำนงศรี
นางสมพร จันดาหาร

ที่ผ่านมางานพัฒนาตำบลบ้านคงจะดำเนินการโดยกลุ่มผู้นำทางการ กลุ่มคนรุ่นใหม่ และกลุ่มผู้นำธรรมชาติซึ่งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน โดยมีฐานอยู่ที่ หมู่ที่ ๑, ๒, ๓ และ ๔ ผ่านระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ประกอบกับเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการปกครองของพื้นที่ ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาในชุมชนดังกล่าวมีความเข้มแข็งและเป็นกลุ่มนำในการขับเคลื่อนการทำงาน ต่อมาจึงขยายออกไปยังหมู่บ้านอื่นๆ แต่ยังมีข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ครอบคลุม

ทั้ง ๑๖ หมู่บ้านในตำบล เนื่องจากการแก้ไขปัญหามันหมู่บ้านอื่นๆ ของตำบลยังคงดำเนินงานตามนโยบายหรือโครงการที่ส่งเสริมจากภายนอก โดยเฉพาะหน่วยงานราชการ ทำให้งานพัฒนาส่วนใหญ่มีลักษณะดำเนินงานตามแผนงานที่ภายนอกเป็นผู้กำหนด ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน ขาดการติดตาม ประเมินผลแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากการทำงาน ซึ่งจุดนี้ทำให้แผนงานเหล่านี้ขาดความต่อเนื่อง ไม่มีการขับเคลื่อนงานถ้าหน่วยงานไม่สั่งการ

อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้นำได้พยายามค้นหาเงื่อนไขในการทำงานที่จะขยายความคิด สร้างความร่วมมือ ผ่านเวทีผู้นำทางการในระดับตำบล โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลที่มี

ผู้นำชุมชนเข้าไปมีส่วนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของท้องถิ่น ซึ่งโครงการฯ ได้เข้ามาเกี่ยวพันนี้ด้วยการช่วยยกระดับชุดคณะทำงานให้ครอบคลุมทั้ง ๑๖ หมู่บ้าน ผ่านการสรรหาคณะกรรมการโครงการฯ ตำบลบ้านคง ซึ่งในระยะแรกเกิดจากการกำหนดให้ผู้นำทางการโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เข้ามาเป็นกรรมการก่อน แต่หลังจากการดำเนินงานตามแผนงานมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมต่างๆ จนเกิดผู้นำรุ่นใหม่ โดยเฉพาะครัวเรือนพอเพียงอาสา ที่มีความพร้อมและอาสาที่จะเข้าร่วมดำเนินงานโครงการฯ จึงได้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมคณะกรรมการโครงการฯ โดยที่ยังคงรายชื่อคณะทำงานชุดเดิมไว้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้นำบางส่วนที่มีภารกิจไม่สามารถเข้าร่วมงานในช่วงที่ผ่านมามีส่วนร่วมได้ตลอดเวลา

นอกจากบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโครงการฯ ตามแผนผังข้างต้นแล้วนั้น ในการดำเนินงานยังมีการแบ่งความรับผิดชอบตามแผนงานต่างๆ และมีการจัดโครงสร้างการทำงานในกลุ่ม ครั้วเรือนพอเพียง อาสาระดับหมู่บ้านออกเป็นส่วนต่างๆ เช่น บทบาทในการประสานงาน การบริหารจัดการงบประมาณครั้วเรือนพอเพียงอาสา และการสำรวจข้อมูลชุมชน เป็นต้น โดยใช้โอกาสของโครงการฯ ในการพัฒนารูปธรรมความพอเพียง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในระดับบุคคล ครั้วเรือนและกลุ่มคน เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองและตระหนักถึงความสำคัญในการลุกขึ้นมาจัดการท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการทำหน้าที่และมีบทบาทของคณะกรรมการโครงการฯ คือ

๑. เน้นการสร้างการเรียนรู้ของคนทำงาน โดยให้โอกาสการทำงาน กระจายบทบาทความรับผิดชอบ เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น โดยคณะกรรมการโครงการฯ ที่มีประสบการณ์ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ถ่ายทอดประสบการณ์ หนุนเสริมการทำงานให้กับคนรุ่นใหม่

๒. เน้นกระบวนการบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการร่วมกันในการดำเนินงาน การตัดสินใจโดยยึดหลักประชาธิปไตยและเคารพฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง

๓. เน้นการอาสารับผิดชอบต่อแผนงาน กิจกรรม และมีจิตใจที่เปิดกว้าง ยอมรับคำวิจารณ์ ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม คณะกรรมการโครงการฯ และสมาชิกชุมชนที่ร่วมขับเคลื่อนแผนงานโครงการฯ

จากกระบวนการทำงานของคณะกรรมการโครงการฯ ที่มีการนำปัญหาและอุปสรรคมาปรับรูปแบบวิธีการทำงาน เน้นหลักการทำงานอย่างมีส่วนร่วม โปร่งใส เน้นกระบวนการในการติดตาม สรุปผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง ได้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งและเป็นฐานที่สำคัญในการผลักดันกระบวนการดำเนินงานโครงการฯ ให้สามารถเคลื่อนตัวไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาท ตัวบุคคล ตลอดเวลาในการนำพากระบวนการพัฒนาพื้นที่ไป สู่วิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการทำงานและเป็นการสร้างคนทำงานรุ่นใหม่ในพื้นที่

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

การดำเนินงานโครงการฯ จำเป็นต้องมีกลไกที่จะช่วยส่งเสริมให้คณะกรรมการโครงการฯ ตำบลบ้านคงขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลไกที่สำคัญคือ เจ้าหน้าที่ประจำตำบล ซึ่งคณะกรรมการโครงการฯ ได้พิจารณามอบหมายให้ลูกหลานคนในพื้นที่เข้ามาทำหน้าที่ ซึ่งมีความพร้อมปฏิบัติงานด้วยจิตอาสาและพร้อมที่จะเรียนรู้การขับเคลื่อนงานพัฒนา โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนความคิด ความเคยชินของผู้คนร่วมกับคณะกรรมการโครงการฯ ซึ่งจะทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงาน ประสานการทำงานระหว่างโครงการฯ และตำบล โดยใช้ศักยภาพที่ตนเองมีหนุนเสริมกระบวนการทำงานในส่วนที่เป็นข้อจำกัดของคณะกรรมการโครงการฯ พร้อมกับเรียนรู้การทำงานจากคณะกรรมการโครงการฯ ที่มีประสบการณ์ไปด้วย จากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ประจำตำบลแห่งนี้ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายถึงการเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารกิจกรรม สามารถถ่ายทอดความรู้ มีความรับผิดชอบและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกับชุมชน จนได้รับความไว้วางใจจากคณะกรรมการโครงการฯ ให้เป็นตัวแทนหรือเป็นแกนในการขับเคลื่อนภารกิจงานพัฒนาที่สำคัญนอกเหนือไปจากงานโครงการฯ อีกด้วย

นอกจากนี้ การขับเคลื่อนระดับโครงการฯ ยังประกอบไปด้วยกลไกอีก ๒ ส่วนที่สำคัญคือ ที่ปรึกษาภาคซึ่งถือเป็นตัวแทนโครงการฯ ในระดับภาคเหนือ มีบทบาทในการให้คำแนะนำ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนตำบลฯ ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนงานร่วมกันกับคณะกรรมการโครงการฯ

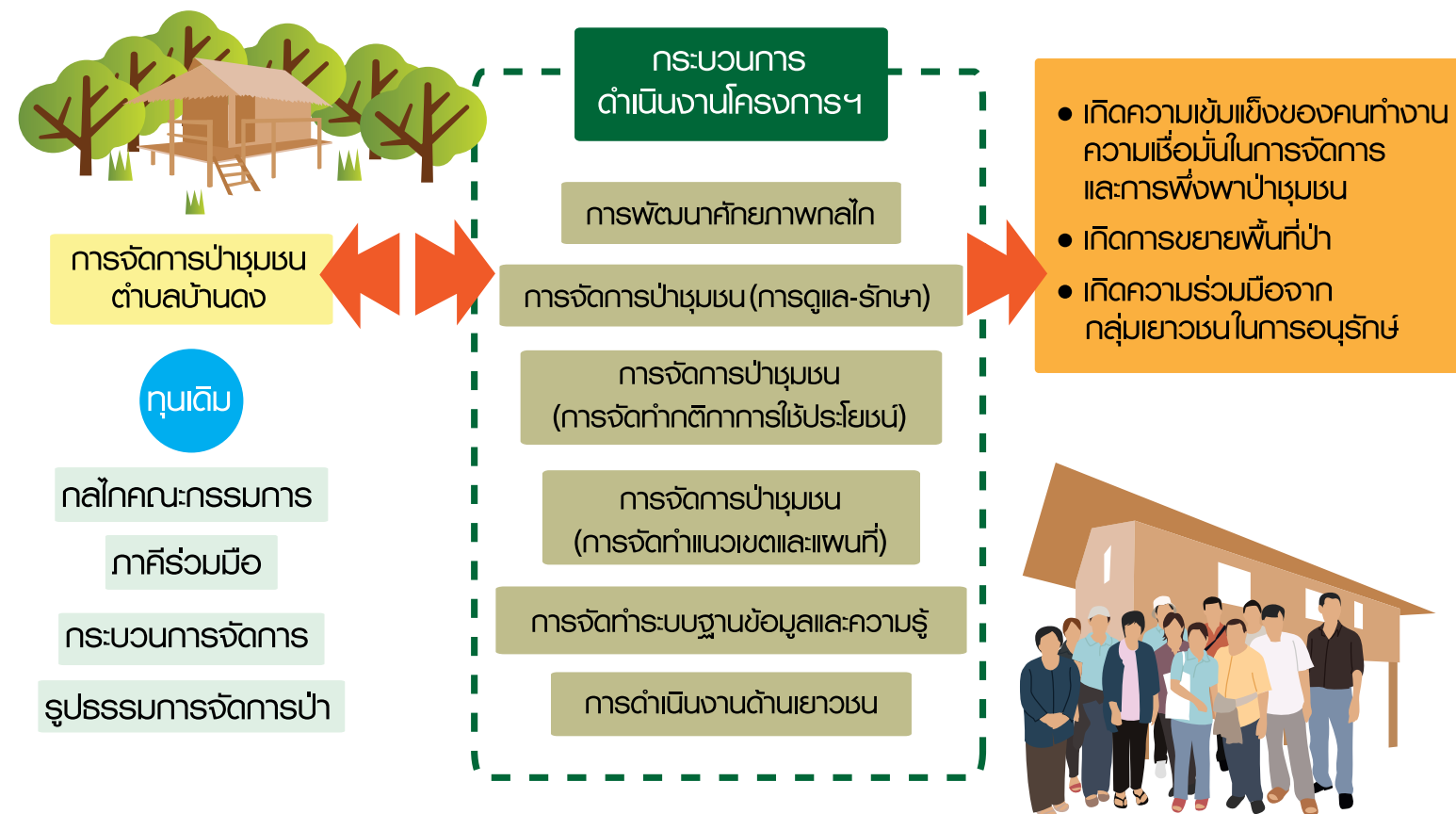

รวมทั้งจัดทำและประเมินความเป็นไปได้ของแผนตำบลวิถีพอเพียงร่วมกับ ๒๓ ตำบลในภาคเหนือ ขณะเดียวกันก็มีบทบาทการเป็นตัวแทนตำบลในการสื่อสารกับฝ่ายบริหารโครงการฯ เพื่อสนับสนุนกระบวนการขับเคลื่อนงานตำบลวิถีพอเพียงของตำบล ส่วนอีกกลไกหนึ่งก็คือเจ้าหน้าที่ประจำภาค ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการทำงาน เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้แก่เจ้าหน้าที่ประจำตำบล ติดตามและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานโครงการฯ ภายในตำบลร่วมกับคณะกรรมการโครงการฯ และเจ้าหน้าที่ประจำตำบล 💧

■ ธุรกรรมความสำเร็จในพื้นที่

การจัดการทรัพยากรป่าชุมชนตำบลบ้านดง

ในอดีตที่ผ่านมา ชุมชนบ้านดงดำรงชีวิตท่ามกลางสภาพเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าไม้ ที่เกิดจากการเปิดให้สัมปทานป่าและการรุกรานเพื่อขยายที่ทำกิน จนเกิดผลกระทบต่างๆ ทั้งภาวะแห้งแล้ง ปริมาณน้ำไม่พอใช้ ไปจนถึงแหล่งอาหารที่เคยมีตามธรรมชาติลดน้อยลง สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ทำให้คนในชุมชนลุกขึ้นมาจัดการแก้ปัญหา ร่วมมือกันฟื้นฟูสภาพป่าและจัดการป่าในรูปของป่าหมู่บ้าน ก่อนที่จะพัฒนาและยกระดับไปสู่การเป็นเครือข่ายป่าชุมชนตำบลบ้านดง โดยมีหลักคิดว่า "การสร้างป่าชุมชนที่ชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้" ในมุมมองที่ป่าไม่ใช่แค่สิ่งแวดล้อมหรือเป็นทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจ แต่ป่าเป็นต้นทุนในการดำเนินชีวิตของผู้คน เป็นแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ เป็นตลาดที่ชุมชน

กำหนดราคาเองได้ รวมทั้งยังเป็นแหล่งเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ การเรียนรู้ของผู้คนในชุมชน การลุกขึ้นมาจัดการป่าของชุมชนจึงไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อครอบครองเป็นเจ้าของ แต่เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและรักษาสิทธิของชุมชน ให้สามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์ และร่วมกันดูแลรักษาภายใต้กฎกติกาที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดขึ้น โดยมีระบบความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เชื่อมร้อยกำกับพฤติกรรมของผู้คนกับป่าไว้ด้วยกัน และสานสายสัมพันธ์ของผู้คนในท้องถิ่นให้ร่วมมือร่วมใจกันดูแล จนเกิดเป็นพลังชุมชนอันเข้มแข็งและเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการพัฒนาคำบลบ้านคาง

ทั้งนี้ มีหน่วยงานภาคีจากหลายภาคส่วน เข้ามาหนุนเสริมยกระดับการพัฒนาพื้นที่ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ร่วมกับชุมชน ทั้งหน่วยงานราชการ ระดับอำเภอ จังหวัด ป่าไม้ สำนักงานป้องกันปราบปรามยาเสพติด (ปปส.ภาค) สำนักงานปฏิรูปที่ดิน สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค ฯลฯ หน่วยงานท้องถิ่นอย่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนภาคีภาคเอกชน เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social

Investment Fund : SIF) มูลนิธิศุภนิมิต กลุ่มบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ภายใต้โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ และหมู่บ้าน ปตท.พัฒนา เป็นต้น ซึ่งจากการประสานความร่วมมือได้ส่งผลให้กระบวนการงานพัฒนาในพื้นที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และสะท้อนออกมาในรูปของการจัดการป่าชุมชนดั้งเดิมที่ผ่านมา จนนำมาสู่ความร่วมมือกับโครงการฯ ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ ที่ร่วมกับชุมชนในการ

พัฒนาและสร้างรูปธรรมความเป็นตำบลวิถีพอเพียง โดยเฉพาะการหนุนเสริมพัฒนากระบวนการจัดการป่าชุมชนของตำบลบ้านคาง ที่สัมพันธ์กับวิถีความพอเพียง และการจัดการตนเองของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

โดยโครงการฯ ได้เข้ามาหนุนเสริมกระบวนการจัดการป่าบ้านคาง ในด้านการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการโครงการฯ ด้านการจัดทำระบบฐานข้อมูล และสนับสนุนในด้านการปฏิบัติการ กล่าวคือ

การพัฒนาศักยภาพ แนวคิด กลไกคนทำงาน ผ่านกิจกรรม การศึกษาฐานแลกเปลี่ยนแนวคิดกับชุมชนแม่ทา ซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบที่มีความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรด้วยตนเองมาอย่างต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าของกลุ่มตำบลภาคเหนือตอนล่าง รวมไปถึงกิจกรรมเวทีเครือข่ายตำบลในภาคเหนือ ซึ่งถือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงาน การจัดการกับปัญหา อุปสรรคของแต่ละพื้นที่ ที่สำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพผู้นำและคนทำงาน

การสนับสนุนกระบวนการจัดการป่าชุมชน ผ่านกิจกรรมการปลูกป่า การจัดทำแนวกันไฟ และเวทีพบทบทวนกติกาการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนตำบลบ้านคง ซึ่งเป็นเวทีสำคัญที่จะนำไปสู่การยกระดับการจัดการป่าจาก ๔ หมู่บ้านไปสู่การจัดการป่าในระดับตำบล โดยการใช้กฎกติการ่วมกันทั้ง ๘ กลุ่มป่า โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งท้องถิ่น ท้องที่และชุมชน โดยจัดเวทีพูดคุยทั้งในระดับตำบลและหมู่บ้าน รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมการจัดทำแนวเขตป่าชุมชน หมู่ที่ ๔ ๕ ๑๒ ๑๓ ๑๔ และ ๑๖ ให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยจัดทำโมเดลแสดงลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ตำบลบ้านคง ประกอบการวางแผนจัดการพื้นที่ชุมชนและป่าชุมชน การจัดทำป้ายกติกาการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ป้ายแสดงแนวเขตป่าชุมชนทุกหมู่บ้าน

การส่งเสริมกระบวนการทำงานกับเยาวชนในพื้นที่
เพื่อให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการป่าชุมชน เช่น กิจกรรมเยาวชนปลูกป่าต้นน้ำ กิจกรรมเยาวชนสำรวจการใช้ประโยชน์จากป่าของคนในตำบลบ้านคง กิจกรรมการสำรวจพื้นที่ป่าชุมชนและสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชน

การจัดทำระบบฐานข้อมูล ความรู้ โดยการสำรวจจัดเก็บข้อมูลผลผลิตจากป่าโดยใช้บัญชีครัวเรือน การเก็บรวบรวมข้อมูลชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ในพื้นที่ป่าชุมชน ความรู้ภูมิปัญญาในการจัดการป่าและความรู้ในการใช้สมุนไพร รวมถึงสำรวจและสร้างจุดเรียนรู้ในพื้นที่ป่าชุมชน เมื่อมีการเผยแพร่ข้อมูลที่ได้ในชุมชน เป็นผลให้ชาวบ้านมีความตื่นตัวอย่างมาก พบว่ามีพรรณพืชที่หลากหลาย ทั้งไม้ยืนต้น ไม้ล้มลุก ซึ่งบางชนิดเป็นอาหารและยารักษาโรคหรือทำเป็นสมุนไพรไล่แมลง เป็นต้น การเล็งเห็นประโยชน์ที่ได้จากการจัดการป่าชุมชน ก่อให้เกิดความคิดในเรื่องของการดูแล โดยฐานข้อมูลดังกล่าวยังนำไปสู่การพัฒนาเป็นเนื้อหาการเรียนรู้ของเยาวชนในพื้นที่เกี่ยวกับพันธุ์ไม้ในพื้นที่ป่า อันจะนำไปสู่การจัดการ

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนและคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากกระบวนการทำงานที่เกิดจากแผนงานและกระบวนการสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการฯ ได้สะท้อนถึงบทบาทการให้ความสนับสนุน หนุนเสริมกระบวนการและขบวนการทำงานให้เกิดความเข้มแข็ง รวมทั้งสร้างแนวความคิดความเชื่อมั่นว่า การจัดการป่าบ้านคงเป็นต้นทุนที่สำคัญที่จะทำให้

สมาชิกในชุมชนสามารถยืนอยู่บนฐานการพึ่งตนเอง สร้างกระบวนการเรียนรู้ทักษะในการจัดการของผู้นในท้องถิ่นตามวิถีทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดแนวทางและเป้าหมายการทำงานที่จะต้องเดินไปให้ถึงในระยะอันใกล้ คือ

๑) **การขยายเครือข่ายป่าชุมชนให้ครบทุกหมู่บ้าน** จาก ๘ กลุ่มป่า เป็น ๑๔ กลุ่มป่า พร้อมกันมีกฎกติกาการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกันในระดับตำบล พัฒนาไปสู่การสร้างข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และมีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการที่ได้รับการยอมรับจากหมู่บ้าน เข้าเป็นคณะกรรมการการจัดการป่าชุมชนระดับตำบล

๒) **การดูแล อนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน** ให้เป็นแหล่งความมั่นคงทางด้านอาหารของตำบล

๓) **การพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชน** เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาธรรมชาติและการพัฒนาไปสู่การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน

การดำเนินงานร่วมกับโครงการฯ ได้ก่อให้เกิดเป็นรูปธรรมความสำเร็จในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบป่าชุมชนของตำบลบ้านคง โดยสามารถวิเคราะห์ผลลัพธ์อันเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้

เกิดทักษะทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ในเรื่องการจัดการป่า ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เข้าใจรูปแบบการจัดการป่าชุมชน เกิดทักษะในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน สะท้อนจากการขยายพื้นที่ป่าชุมชนจากเดิม ๔ กลุ่มป่า เป็น ๘ กลุ่มป่า โดยมีกลไกในการดูแล และกติกาในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน เกิดทักษะของชุมชน ในการสำรวจข้อมูล ความรู้ การจัดทำแผนที่โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อจัดทำแผนการจัดการและกระตุ้นความรู้สึกในเรื่องคุณค่าที่เกิดจากการจัดการป่าชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงการวิเคราะห์ชุมชน ส่งผลให้มีความเข้าใจและเกิดแผนปฏิบัติงานในการพัฒนาป่าชุมชนในระดับชุมชน

ด้านทรัพยากรของชุมชน พบว่าจากการดำเนินงานกว่า ๒๐ ปีที่ผ่านมา ในการจัดการป่าชุมชนตำบลบ้านคง พบว่าสภาพพื้นที่ป่ามีความสมบูรณ์สามารถเป็นแหล่งความมั่นคงทางด้านอาหารและสมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจ กระตือรือร้น และมีส่วนร่วมดูแล สะท้อนให้เห็นว่า คนบ้านคง โดยเฉพาะหมู่บ้านนาร่องให้ความหมายของการจัดการป่า

ในเชิงคุณค่ามากกว่าเชิงมูลค่า รวมไปถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ ด้วยความเข้าใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนต่อการจัดการป่า โดยเฉพาะหน่วยงานป่าไม้ในพื้นที่ ที่เข้ามาร่วมทำกิจกรรม สนับสนุนกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ ไปจนถึงงบประมาณดำเนินการ เช่นเดียวกับ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคง ที่มีการบรรจุแผนเรื่องการจัดการป่าไว้เป็นแผน ๖ ปี และจัดทำ เป็นข้อบัญญัติของตำบล

ด้านเยาวชน กระบวนการทำงานได้ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการโครงการฯ กับเยาวชน ในพื้นที่ ก่อให้เกิดกลุ่มเยาวชนที่มีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับ ตำบล และมีบทบาทหนุนเสริมกระบวนการทำงานของชุมชน ปัจจุบันพื้นที่ได้มีการพัฒนาความรู้เรื่อง ป่าชุมชนเป็นเอกสารความรู้ เพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่ง เรียนรู้ ทั้งในเรื่องการจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ โดยเฉพาะการใช้สมุนไพร ในการดูแลสุขภาพสมาชิกในชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมาย ครู โรงเรียน เยาวชนและการจัดการ คำนวณภาวะในชุมชน

เกิดการมีส่วนร่วมและการเสียสละเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแล รักษา ทรัพยากรของชุมชน อันเป็นผลสะท้อนให้เห็นความสำเร็จในเป้าหมายเรื่องการพัฒนาทักษะทางด้าน

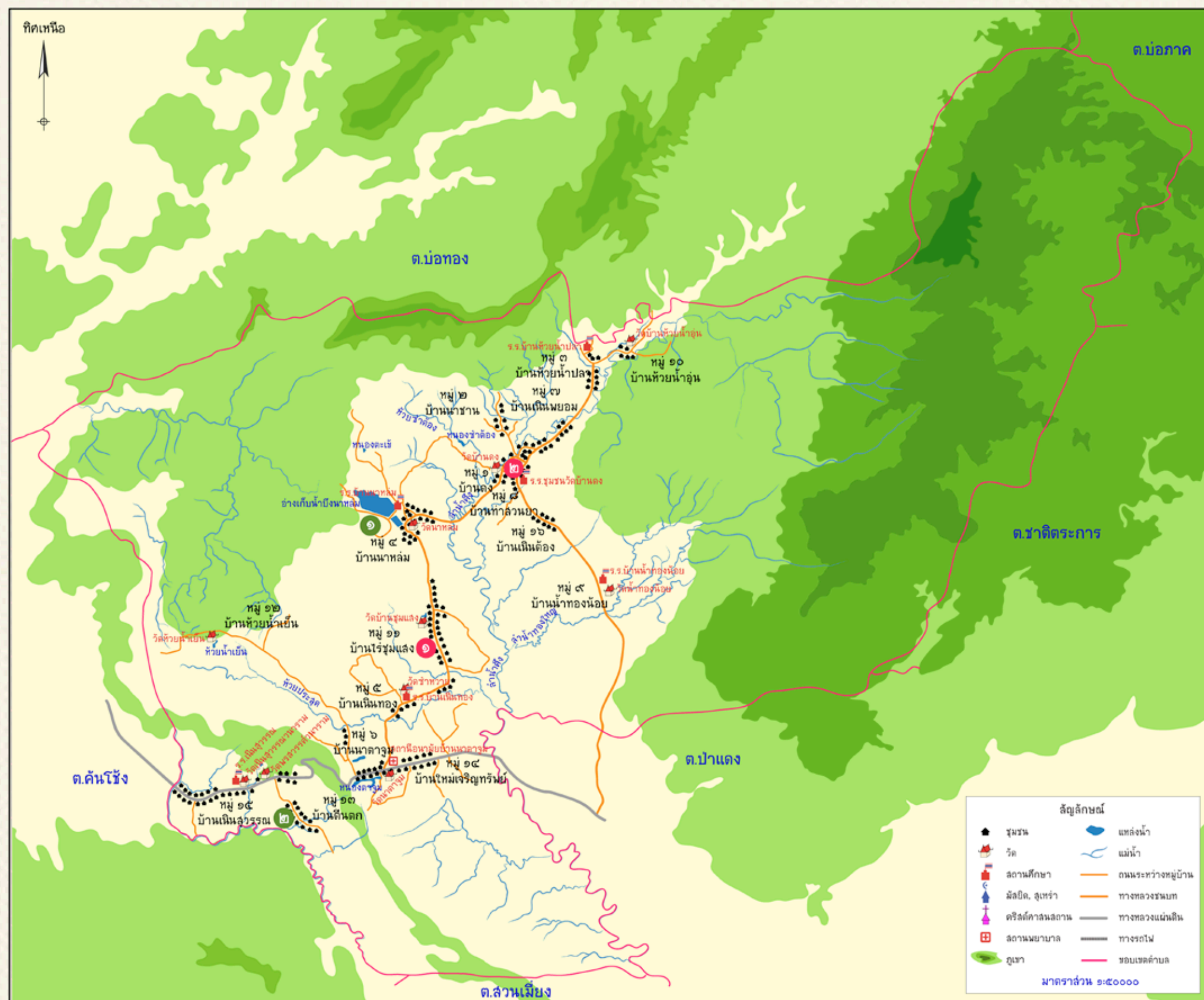

จิตใจ ที่มีจิตสำนึกสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน รวมทั้งความคึกคักของสมาชิกในชุมชน ในการใช้ประโยชน์จากป่าดั้งเดิมข้อสรุปจากเวทีการถอดบทเรียนของชุมชนที่ว่า "ทุกวันนี้เรามีอาหารจากป่าที่มาช่วยลดค่าใช้จ่ายเรื่องอาหาร ค่าน้ำของชาวบ้าน หากว่ากลับไปดูบัญชีครัวเรือนของแต่ละคนก็จะเห็นชัดว่า เรื่องอาหารลดได้ ที่หมู่ ๗ มีการเก็บข้อมูลอาหารจากป่าพบว่า แต่ละปีชาวบ้านนำออกมากินปีละล้านกว่าบาท ไม่นับเรื่องน้ำประปาที่ทำให้ชาวบ้านประหยัดไปได้อีกปีละ ๑๐๐-๑๕๐บาท ต่อครัวเรือน ที่สำคัญของป่าที่ได้มา ชาวบ้านเขาไม่กินคนเดียวได้มาแบ่งปันเรียกกันไปกิน เพราะว่ามันไม่ต้องซื้อไงก็แบ่งกันได้... การนำหน่อไม้ออกมาจากป่า ไม่ใช่ว่าใครอยากได้จะนำออกมาตลอด เพราะว่าเรามีช่วงเวลาในการปิดป่ามีการปฏิบัติร่วมกันไม่มีใครฝ่าฝืน"

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานที่ผ่านมา ก่อให้เกิดพลังของชุมชนที่เข้มแข็ง เกิดแนวทางในการพัฒนาการจัดการป่าชุมชนที่เห็นผลสำเร็จทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่ยกระดับการทำงานครอบคลุมในพื้นที่ตำบลและการทำงานร่วมกับภาคีทุกภาคส่วน นำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการป่ากับการจัดการชุมชนท้องถิ่นและการพึ่งตนเองในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างสอดคล้องและสะท้อนถึงความยั่งยืนที่เป็นหลักประกันในอนาคตของของชุมชนต่อไป 💧

■ แผนที่ความรู้

รายชื่อแหล่งเรียนรู้ตำบลบ้านดง

คนต้นแบบ

- ๑ นายประยัด ครุฑศิริ หมู่ ๔
- ๒ นายเกรียงศักดิ์ สุทธิพรชัย หมู่ ๑๓

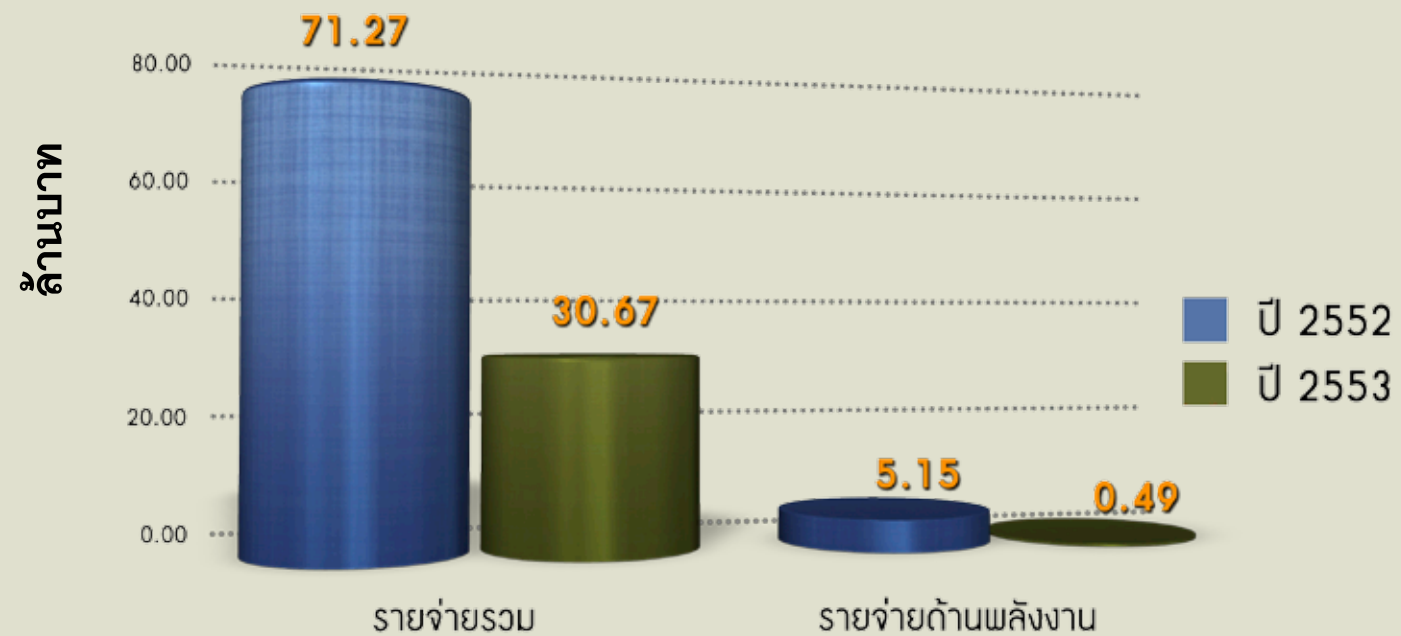
จุดเรียนรู้

- ๑ ศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงกบ หมู่ ๑๑
- ๒ แหล่งเรียนรู้การจัดการป่าชุมชนบ้านดง หมู่ ๒

■ ลดรายจ่าย = เพิ่มรายได้

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเศรษฐกิจและพลังงาน ในภาพรวมของตำบลระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓ พบว่า รายจ่ายรวมในปี ๒๕๕๓ ลดลง ๔๐.๖ ล้านบาท คิดเป็น ๕๖% ของรายจ่ายรวมในปี ๒๕๕๒ และรายจ่ายด้านพลังงานในปี ๒๕๕๓ ลดลง ๔.๖๖ ล้านบาท คิดเป็น ๘๐% ของรายจ่ายด้านพลังงานในปี ๒๕๕๒ คังแผนภูมิ

แผนภูมิ เปรียบเทียบข้อมูล รายจ่ายรวม และรายจ่ายด้านพลังงานระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓

ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดลงจากการทำกิจกรรม
ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ตำบลบ้านดงลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ได้ ๖๕๘,๐๘๗ กิโลกรัม จากกิจกรรมปลูกต้นไม้
การคัดแยกขยะ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุธรรมชาติ การทำปุ๋ยอินทรีย์ พลังงานทดแทนที่ใช้
แทนแก๊สหุงต้ม และกักเก็บน้ำ

หน่วย : กิโลกรัม CO₂

กิจกรรม	ปริมาณ CO ₂ ที่ลดการปล่อยลง
ปลูกต้นไม้	638,604
คัดแยกขยะ	2,753
แปรรูปผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุธรรมชาติ	399
การทำปุ๋ยอินทรีย์	9,688
พลังงานทดแทนที่ใช้แทนแก๊สหุงต้ม	7,369
กักเก็บน้ำ	273
รวม	659,087

หมายเหตุ : เก็บข้อมูลจากกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ภาคผนวก

รายชื่อคนต้นแบบ...บทสรุปความพอเพียง

| หลอ กุลคำ การทำบัญชีครัวเรือน

"ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาราฟ (คำใช้จ่าย) ลดเป็นบางอย่าง เช่น ค่ากับข้าว เหล้ายา ไม่มีการกู้เพิ่ม เพราะว่าเรารู้จักที่จะเอาที่เราบันทึก (บัญชีครัวเรือน) มาทบทวน"

หลอ กุลคำ เปิดสมุดบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือนให้ดู พร้อมย้ำกับเราว่าเป็นสิ่งที่ทำมาตลอดเกือบ ๒ ปีที่ผ่านมา โดยจะจดบันทึกเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง และทุกๆ ๒ เดือนจะมีเจ้าหน้าที่ตำบลนำรายละเอียดการบันทึกที่ได้ไปวิเคราะห์และส่งผลคืนให้กับครัวเรือนที่มีการบันทึก ทำให้เห็นช่องโหว่ในเรื่องค่าใช้จ่ายว่าส่วนไหนที่กราฟพุ่งสูงขึ้น ควรที่จะปรับลดส่วนไหน โดยจะให้ความสำคัญอย่างมากกับการบริหารค่าใช้จ่ายในครัวเรือน จะไม่ซื้อหาของอะไรที่เกินตัว และหาวิธีลดรายจ่าย โดยเฉพาะเรื่องอาหารการกินในแต่ละวัน จะเก็บหาจากป่า จากหัวไร่ปลายนา และปลูกไว้กินเองในสวนหลังบ้าน จะซื้อเฉพาะเนื้อสัตว์และเครื่องปรุงรส ที่สำคัญคือ ต้องไม่เป็นหนี้ ที่สร้างภาระให้ต้องคืนหนี้ในวันข้างหน้า

| วิชัย ศรีเมือง

การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

"ชีวิตนี้ก็พอเพียง แต่ว่าหากว่าเรายังสู้ได้ ก็อยากสู้"

วิชัย คนสู้ชีวิตที่ผ่านงานมาหลายอาชีพ สู้ค้ายหันมาปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจนสามารถสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวมาหลายปี แต่กว่าที่ตัวไหมจะสร้างรายได้ที่มั่นคง วิชัยก็ได้ลองผิดลองถูกจนสั่งสมเป็นประสบการณ์ ทั้งเรื่องของการปลูกต้นหม่อน แก้ปัญหาโรคพืช หาวิธีการปลูกหม่อนเวียนเพื่อใช้เป็นอาหารเลี้ยงไหมที่เพียงพอตลอดทั้งปี ไปถึงการเก็บเกี่ยวใบหม่อน จนได้รังไหมที่มีคุณภาพดี ซึ่งเป็นเทคนิคจากการเรียนรู้ ลงมือทำจริง และทำรายได้ที่มั่นคงประมาณ ๑๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน เสริมด้วยการปลูกอยู่ปลูกกินลดรายจ่าย ใช้ชีวิตทางสายกลางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้วันนี้ของวิชัยดำเนินชีวิตบนวิถีเรียบง่าย พึ่งพาตัวเองได้อย่างน่าภาคภูมิใจ และพร้อมเป็นต้นแบบถ่ายทอดองค์ความรู้ ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการใช้ชีวิตให้กับผู้คนที่สนใจ

| รัตน สมิเพชร

การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

"มีอยู่มีกินในครอบครัว ไม่ต้องเอาราย แต่ให้มีกิน ในชีวิตมนุษย์ก็หวังแค่นี้"

รัตน ชายวัยใกล้ ๖๐ ที่ผ่านชีวิตมาอย่างโชกโชน สรุปลกับเราอย่างสั้นๆ หลังจากใช้ชีวิตลองผิดลองถูกอยู่หลายอาชีพ จนมาลงทุนทำเกษตร เลี้ยงปลา เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่คนต้องกิน แต่ขาดทุนอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งหันมาเลี้ยงกบ ซึ่งรันเท่มุ่งมั่นออกไปแสวงหาความรู้จากคนที่ทำแล้วสำเร็จมาก่อน จึงทดลองทำด้วยตนเองจนสร้างองค์ความรู้ขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นวิธีการคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ การขยายพันธุ์ การป้องกันโรคติดต่อ และเทคนิคต่างๆ จนสามารถสร้างรายได้ประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน พอเพียงกับการเลี้ยงครอบครัว และผ่อนชำระหนี้สินที่เคยมีมาในอดีต เมื่อประกอบกับการปลูกอยู่ปลูกกินทำบัญชีครัวเรือนก็ยิ่งทำให้รัตนได้ทบทวนตัวเองและมีวินัยในการใช้จ่ายมากขึ้น ถึงวันนี้รัตนเป็นอีกหนึ่งคนต้นแบบที่สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง และยังมองไกลถึงการขยายความรู้ให้คนอื่นผ่านเครือข่ายผู้เลี้ยงกบ ที่ไม่เพียงขยายกำลังผลิตป้อนตลาดได้ทันกับความต้องการเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างโอกาสให้คนอื่นพึ่งพาตนเองได้เช่นเดียวกับคนอื่นอีกด้วย

รายชื่อครัวเรือนพอเพียงอาสา

๑. นายนู นวลอยู่
๒. นายสุภาพ สังข์เครืออยู่
๓. นายบำรุง บัวสุข
๔. นางสุภารัตน์ พุทอนาค
๕. นายแสน น้อยอินทร์
๖. นายสมชาย แซ่โค้ง
๗. นายเอียด คำสวัสดิ์
๘. นางคิ่น นวลป้อง
๙. นายประจวบ นวลอยู่
๑๐. นางน้อยหน้า สายคำอธ
๑๑. นายคำเนิน สังข์เครืออยู่
๑๒. นางถาวร สังข์เครืออยู่
๑๓. นายสมหมาย อ่อนปุย
๑๔. นางอำพร ธรรมรังษี
๑๕. นางกนกพร เขียวจันยา
๑๖. นางบุญน้อม ปานโป๊ะ
๑๗. นายประคอง พุฒนาค
๑๘. นายอุทิศ ปานโป๊ะ
๑๙. นายหล้า พุฒนาค
๒๐. นางสาวโรจน์ อุ่นเมือง
๒๑. นางกุหลาบ ทาหอม
๒๒. นางทองใส อยู่ปัญญา
๒๓. นายชนะ จันทราชมงคล
๒๔. นายสมโภช นวลป้อง
๒๕. นางจันทร์แก้ว วงศ์เรือง
๒๖. นายผล ลือขันธ์
๒๗. นางสมมุติ เอี่ยมอ่อน
๒๘. นางศรีอุบล ลือขันธ์
๒๙. นางเสมียน บัวยิ้ม
๓๐. นางสมคิด สังข์เครืออยู่
๓๑. นางนงค์รักษ์ น้อยอินทร์

๓๒. นางสาวลำพึง ชื่นสมบัติ
๓๓. นางกฤษณา ลือขันธ์
๓๔. นางทองใบ ลือขันธ์
๓๕. นางรุ่งดาว เพ็ชรบุญมี
๓๖. นายจันทร์แรม พรชู
๓๗. นายสมชาย มาประสิทธิ์
๓๘. นางธัญลักษณ์ เพ็ชรบุญมี
๓๙. นายประหยัด ครุศรี
๔๐. นางวิรากานต์ มีกัณห
๔๑. นางธนงพร ใจมาลา
๔๒. นางสาวาง มะละวงษ์
๔๓. นางเนาวรัตน์ สว่างาม
๔๔. นายทรงชัย ทาหอม
๔๕. นางจุ พรชู
๔๖. นายกร มีกัณห
๔๗. นางราตรี ทิมเทศ
๔๘. นางนิรุส มะละวงษ์
๔๙. นายภาณุวัฒน์ เพ็ชรบุญมี
๕๐. นางทองคำ พรหมทอง
๕๑. นางพัฒนศรี เทียนสว่าง
๕๒. นางฉวีวรรณ พวงนาค
๕๓. นางสาวนีย์ กลิ่นขาว
๕๔. นางสมควร สืบเหล่ารบ
๕๕. นางเรณู สังข์เครืออยู่
๕๖. นางกนกกร เจริญเรือง
๕๗. นางจรรยา บัวยิ้ม
๕๘. นายสหภาพ สีหวงศ์
๕๙. นางสาววิยะภา พาพิมพ์
๖๐. นางศรีวัน รินศิริ
๖๑. นางยุพิน นวลป้อง
๖๒. นางสาววรรณ นาคเครือมี

๖๓. นางสุธัญญา คงหินลาด
๖๔. นางปิริยา นาคเครือมี
๖๕. นางสาวาท นาคเครือมี
๖๖. นางนารี นวลอยู่
๖๗. นางระย้อม ประสงค์
๖๘. นางสุทิพย์ ทาหอม
๖๙. นางนงเยาว์ ปานโป๊ะ
๗๐. นางสีไวย์ ทาหอม
๗๑. นางละเอียค ประทุมชาติ
๗๒. นายหล่อ กุลขำ
๗๓. นางละมัย ชาขำนาญ
๗๔. นางฉลาด นวลป้อง
๗๕. นางค้อย บัวยิ้ม
๗๖. นางแทน นาคเครือมี
๗๗. นางสาวรรณี นวลป้อง
๗๘. นางภาวีนี เขียวรี
๗๙. นางสาวรรยา บุญประดับ
๘๐. นางสาวภา ศิริออด
๘๑. นายสลอน ศิริออด
๘๒. นางเสมอ พุฒนาค
๘๓. นางการะเกตุ ปาสวน
๘๔. นางสล่อม พุฒนาค
๘๕. นายพล ธรรมรังษี
๘๖. นางประเจตน์ นวลป้อง
๘๗. นายค้อน เอี่ยมอ่อน
๘๘. นางพรสุภา เขียวรี
๘๙. นางสาวคณิดา พรหมภาพ
๙๐. นางเสียน จันทะคุณ
๙๑. นายทรัพย์ พิมพ์
๙๒. นายอินปัน ศรียศ
๙๓. นางสาวสมศรี ชาลี

๙๔. นางสาวน เศรษฐสูงเนิน
๙๕. นายคำเพียง จันทะรี
๙๖. นางณัฐยา คำธีรวงษ์
๙๗. นางสาวุใจ มูลคืด
๙๘. นางสาวมริค จันทะคุณ
๙๙. นายจันเพ็ญ แก้วสุวรรณ
๑๐๐. นายสันติ พาสูวรรณ
๑๐๑. นายวัชร บัวสุข
๑๐๒. นายวิน สอนปัน
๑๐๓. นายสมพงษ์ มาวัน
๑๐๔. นายพงศธร สอนปัน
๑๐๕. นายมาขุม มาปัก
๑๐๖. นายองอาจ บัวประทุม
๑๐๗. นายไข่ แจ่มหมัก
๑๐๘. นางสาวนศักดิ์ดา พากันหา
๑๐๙. นายเจริญ บุญสะอาด
๑๑๐. นางคุณ มาชีว
๑๑๑. นางบุญหลาย วรรณศร
๑๑๒. นายบุญเลิศ สอนปัน
๑๑๓. นางสาวฝ่น มาปัก
๑๑๔. นายวิชัย ศรีเมือง
๑๑๕. นายศรีนวล จันอุ้น

๑๑๖. นายเทพ สมี่เพ็ชร
๑๑๗. นายกิด ทองคา
๑๑๘. นายรินทร์ สมี่เพ็ชร
๑๑๙. นายเพ็ญ สมี่เพ็ชร
๑๒๐. นายวิเชียร โมพา
๑๒๑. นายพัน สมี่เพ็ชร
๑๒๒. นายฉลอง ศรีเลื่อน
๑๒๓. นางศิริพร กงเจริญ
๑๒๔. นางสาวอิง เสียงแดง
๑๒๕. นางรวม ทับเกตุ
๑๒๖. นางประมวล อินนุ่ม
๑๒๗. นางสาวิรกานดา ถิมัง
๑๒๘. นางรัตนา คงดี
๑๒๙. นางบัวทอง คงดี
๑๓๐. นางสาวหรินทร์ ประชาราช
๑๓๑. นายเกรียงศักดิ์ สุทธิพรชัย
๑๓๒. นายเนียบ คล้ายท่าโรง
๑๓๓. นางเรณู พันทิชู
๑๓๔. นายสุรพล โทจำปา
๑๓๕. นายธนพงศ์ เอมเทศ
๑๓๖. นายธนกร เอมเทศ

๑๓๗. นายพีรเชษฐ์ ปริญญานาคหอม
๑๓๘. นายเที่ยง เพ็งวันดี
๑๓๙. นายมาย จันทรา
๑๔๐. นายเชษฐา คู่่มเงิน
๑๔๑. นายสันติสุข รุจะโคม
๑๔๒. นายไยยา ป่าพงษ์
๑๔๓. นายสมจิตร จิตรเจริญ
๑๔๔. นางสาวรรณพร สัตตบงกช
๑๔๕. นายสังเวียน นัยวัฒน์
๑๔๖. นายพิสิษฐ์ สุขท่นพุย
๑๔๗. นายสมปอง ณะเกิงผล
๑๔๘. นายเริง สาพะสิงห์
๑๔๙. นายสุรศักดิ์ วรรณปะเก
๑๕๐. นายประคอง สีพล
๑๕๑. นางบุศรินทร์ รักสำโรง
๑๕๒. นางพรทิพย์ มุกเย
๑๕๓. นายชัยวัฒน์ ศรีสังข์
๑๕๔. นายคำ รอดฝุ่น
๑๕๕. นายยุทธ ชัยยะ

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล	นางสาวฤทัยรัตน์ สังข์เครืออยู่
เจ้าหน้าที่ประจำภาค	นายพิสาร หมื่นไกร
ที่ปรึกษาภาค	นายมงคล พนมมิตร

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
๕๕๕ ถนนวิภาวดีรังสิต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๖๖(๐)-๒๕๓๗-๒๐๐๐
www.pttplc.com